

Frazeologie a Bible

Die slawische Phraseologie und die Bibel. Славянская фразеология и Библия. Slovanská frazeológia a Biblia. Red. Harry Walter (Greifswald), Valerij Moki-jenko (Sankt-Peterburg), Dana Baláková (Ružomberok). Ernst-Moritz-Arndt-Universität, Greifswald 2013, 205 s.

Valerij Mokijenko, častý host zejména olomouckých, ale také brněns-
ských rusistů, lingvista mezinárodního renomé, jenž řadu let působil na
univerzitě v německém Greifswaldu, kde založil ukrajinistiku, byl – kromě
dalších dvou uvedených badatelů – spiritus agens tohoto sborníku, který
vychází v roce minského mezinárodního slavistického kongresu. Čecha
zamrzí, že z naší, byť malé republiky se tu vyskytuje jen několik autorů, mj.
Ljudmila Stěpanovová z Olomouce se speciálním tématem reálií a měř
v ruských a českých biblických frazémeh, její olomoucká kolegyně Petra
Fojtů rozebírající dynamiku biblické frazeologie jako příčiny shod a rozdílů
různých jazyků (to je téma klíčové) a Jaromíra Šindelářová (Ústí nad
Labem), která pojednává o frazeologických biblismeh v češtině. Nevím
také, zda tu je přítomna vskutku reprezentativní sestava frazeologů, ale na
druhé straně jde hlavně o slavistiku, a to srovnávací, takže někteří „jedno-
rozměrní“ frazeologové nemuseli být osloveni (škoda je to mj. v případě
bratislavské školy kulturní lingvistiky – viz dále).

Sborník uvádí A. Aljošin studii o křesťanských mytologémech v švéd-
ských ustálených spojeních, rusko-český plán tvoří bázi studie D. Andria-
novové, osudy biblické frazeologie v povědomí slovenské, ruské a německé
mladé generace zkoumá jedna z editorek Dana Baláková (Ružomberok):
dochází k závěru o značné persistenci zejména některých obrátů (řekl bych
těch s největší silou přenosu – metaforičnosti – a největším kulturním
a aktualizacním potenciálem – o tom píšeme dále); proč tu chybí jako další
srovnávací jazyk čeština – zvláště pro slovenštinu a speciálně v biblické
sféře klíčová – ponecháme raději stranou. Klíčová pro slovenštinu je práce
Jany Skladané, neboť tenduje k celoslovenskému pohledu. V podstatě
drtivá většina studií má porovnávací/kontrační základ: to se týká i stu-
die dalšího z editorů svazku Harryho Waltera (němčina a ruština). Jinak

jako jazykový materiál tu kromě ruštiny, češtiny, slovenštiny a němčiny najdeme i běloruštinu, slovinštinu, angličtinu, již zmíněnou švédštinu, nizozemštinu, chorvatštinu.

Za stěžejní pokládám stať Valerije Mokijenka, která má cílenou evropskou dimenzi (*Библиизмы в европейской фразеологии и паремииологии*, s. 144–153). Autor dochází k závěru, že podoba biblických frazeologismů v různých jazycích je ovlivněna společným pramenem, jenž ovšem nevylučuje subjektivní zabarvení; pokud jde o pramen, zde je situace mlhavá, neboť, jak autor uvádí, v bibli je řada výroků starobylého, již jen těžce identifikovatelného folklórního původu. Onomastická linie je tu přítomna jen stopově (J.-M. Becker, s. 34–42). Také historická (diachronní) frazeologie je tu Popelkou (výjimku tvoří např. práce Jeleny Zinovjevové o „dábelském“ frazeologismu v běžné ruštině Moskevské Rusi 16.–17. století. Škoda, že se tu jako materiál nevyskytuje více kanonických literárních textů. Přivítat lze studii o aforistice (Anželika Korolkovová, s. 111–113), stejně jako axiologický aspekt v studii Luizy Bajramovové nebo ekonomický pohled na anglické bázi v článku J. M. Blinovové. Celkově však překvapí, jak málo jsou biblické frazeologismy vykládány v širších kulturních a přímo literárních souvislostech (jako by stará filologická jednota, již se nyní leckdo pokouší obnovovat, byla skoro zapomenuta), bez nichž jsou v podstatě nevyložitelné, přičemž výjimky jen potvrzují pravidlo. Těmi jsou např. studie K. Sidorenka o intertextuálním potenciálu čítankové Krylovovy bajky Vlk v psinci (Волк на псарне), když už pomineme celkový kulturní kontext bible jako takové.

Ukazuje se, že žádný takový frazeologický výzkum není dost široký a hluboký, dost porovnávací či konfrontační, přičemž se nelze omezovat jen na jazyky slovanské; současně však, jak důležitý je obecně kulturologický aspekt, nemluvě o generálně areálovém pohledu, jenž je tu přítomen jen implicitně. Vzhledem k charakteru studií a zemím, odkud pocházejí, lze – opakovaně – jen litovat, že se do projektu nezapojilo více českých frazeologů s podobně širokými odbornými konotacemi a kompetencemi.

Ivo Pospíšil